

PARTEA ÎNTÂI

I

DUPĂ CE CASIERA ÎI DĂDU RESTUL la moneda lui de cinci franci, Georges Duroy ieși din restaurant. Arătos și, pe deasupra, cu o ținută falnică moștenită din fosta lui carieră de subofițer, se îndreptă de spate, își răsuci mustața cu un gest militaros și familiar, nu înainte de a-și roti iute ochii, trecând în revistă mesenii întârziați, cu una dintre acele priviri de vânător de fuste, ce planează asupra celor din jur ca un vultur în căutarea prăzii.

Săgetate, femeile dinăuntru zvâcniră și ridicară capul spre el, trei lucrătoare tinere, o profesoară de muzică între două vârste, mai mult ciufulită decât pieptănată, șleampătă, cu o pălărie veșnic prăfuită și rochia veșnic sucită, și două neveste cu soții lor, cliente statornice ale acestui birt cu meniu fix.

Când se văzu pe trotuar, rămase o clipă gânditor, întrebându-se cum avea s-o scoată la capăt. Era în 28 iulie și mai avea în buzunar nici mai mult, nici mai puțin de trei franci patruzeci până la sfârșitul lunii. Cât pentru două cine fără mic dejun, sau două mic dejunuri fără cină, la alegere. Își făcu socoteala că, mesele de dimineață fiind douăzeci și două de centime, în loc de treizeci cât costau cele de seară, îi rămânea, dacă se mulțumea doar cu micul dejun, un plus de un franc și douăzeci de centime, pentru încă două gustări cu pâine și mezel și, mai ales, pentru încă doi țapi de bere pe bulevard. Aceasta din urmă era marea lui risipă și marea desfătare a nopților lui; și începu să coboare strada Notre-Dame-de-Lorette.

Mergea la fel ca pe vremea când purta uniforma de husar, cu pieptul scos în afară, picioarele puțin depărtate, ca și cum tocmai

ar fi descălecat; și își făcea loc cu brutalitate pe strada înțesată de lume, izbindu-se de trecători, îmbrâncindu-i fără să stea pe gânduri pe cei ce-i stăteau în cale. Își lăsase ușor într-o parte jobenul cam decolorat și mergea cu pași cadențați, lovind puternic cu tocurile în caldarâm. Avea aerul că provoacă mereu pe cineva, oamenii, casele, orașul întreg, prin ifosele lui de soldat fercheș, coborând printre civili.

Deși îmbrăcat într-un costum de șaizeci de franci, avea o anume eleganță stridentă, un pic vulgară, indiscutabilă, totuși. Înalt, bine făcut, blond, de un blond castaniu ce bătea înspre roșcat, cu o mustață răsucită, încrețită și ușoară de parcă ar fi fost o urmă de spumă de bere ce-i mânjea buza, niște ochi de peruzea, limpezi, străpunși de o pupilă mică de tot, părul ondulat, cu cărare la mijloc, aducea mult cu personajele deocheate din romanele-foleton.

Era una din acele seri de vară când Parisul e lipsit de aer. Orașul, încins ca o etuvă, părea să asude în noaptea înăbușitoare. Canalele de scurgere lăsau să le treacă prin gurile lor de granit răsuflarea otrăvită, iar bucătăriile de la subsol aruncau în stradă, prin ferestrele lor joase, miasme puturoase de lături și mâncare stătută.

Portarii, doar în cămașă, călare pe scaune de paie, își fumau pipa în pragul ușilor mari cu două canaturi, pentru trăsuri, iar trecătorii, moleșiți, de-abia își târau pașii, cu capul descoperit și pălăria în mână.

Când Georges Duroy ajunsese pe boulevard, se opri iar, neștiind prea bine cum să-și omoare timpul. Acum îi venise chef să o ia spre Champs-Élysées și Bois de Boulogne, pentru a respira un pic de aer curat pe sub arbori; dar îl mai măcina o dorință, aceea a unei întâlniri amoroase.

Cum avea să fie? Habar n-avea, dar o aștepta de trei luni, zi de zi, în fiecare seară. Uneori, totuși, pentru că era băiat frumos și știa să le vorbească femeilor, fura, de ici, de colo, câte un pic de dragoste, dar nădăjduia întotdeauna mai mult și mai bine.

Cu buzunarele goale și sângele clocotind, se înfierbânta de fiecare dată când îi ieșea în cale una dintre fetele ce pândeau la

colț de stradă, șoptindu-i cu glas ademenitori: „Nu vii cu mine, frumosule?” dar nu îndrăznea să le urmeze, neputând să le plătească; și aștepta, de asemenea, alte dezmierdări, mai puțin vulgare.

Îi plăceau, totuși, locurile pe unde forfotesc fetele de stradă, balurile lor, cafenelele pe unde-și făceau veacul, bulevardele; îi plăcea să se lovească în mers de ele, să intre în vorbă cu ele, să le tutuiască, să le adulmece parfumurile tari, să fie în preajma lor. Erau, la urma urmei, femei și ele, slujitoare ale dragostei. Nu le trata de sus, cu disprețul înnăscut al celor de familie bună. O coti spre *Madeleine*¹, lăsându-se purtat de valul mulțimii ce se scurgea sleită de căldură.

Cafenelele cunoscute, pline de lume, se întindeau până pe trotuar, etalându-și clientela sub lumina strălucitoare și crudă a vitrinelor puternic luminate. În fața băuturilor, pe măsuțe rotunde sau pătrate, pahare conținând licori roșii, galbene, verzui, maron, în toate nuanțele; iar în interiorul carafelor se vedeau lucind cuburile mari de gheață ce răceau frumoasa apă limpede.

Duroy încetinise pașii, iar pofta de a bea îi usca gâtulejul.

Era chinuit de o sete mistuitoare, setea dintr-o seară de vară, și se gândea la senzația delicioasă a băuturii reci prelingându-se în gură. Dar, dacă bea doar doi țapi de bere în seara asta, s-a zis cu cina amărâtă de a doua zi, și era sătul de ceasurile de foame de la sfârșitul lunii.

Se încurajă, spunându-și: „Trebuie să aștept să se facă zece, și atunci o să-mi pot bea berea la *Américain*.² La naiba! Ce sete mi-e totuși!”

Și se uita la toți acei bărbați așezați la mese, la toți acei bărbați care puteau să-și potolească setea bând după pofta inimii. Mergea, trecând prin fața cafenelelor, cu un aer hotărât și îndrăzneț, și socotea dintr-o singură privire, după cum arăta și

¹ Biserica Madeleine, construită între anii 1764–1842, de arhitecții Contant d'Ivry, Guillaume Couture și Vignon.

² Una dintre cele mai cunoscute cafenele ale Parisului de atunci, alături de *Napolitain*, *Bignon*, *Tortoni*, *Café Riche*, *Café de Suède*, *Cardinal*, *Madrid*.

după cum era îmbrăcat, câți bani avea fiecare consumator asupra lui. Și se simțea năpădit de o ură năprasnică împotriva celor ce ședea liniștiți și fără nici o grijă pe scaunele lor. Scotocindu-i prin buzunare, ai fi găsit monezi de aur, monezi de argint și mărunțiș. În medie, fiecare trebuie să fi avut cel puțin doi ludovici¹; erau cel puțin o sută în fiecare local; de o sută de ori câte doi ludovici, asta făcea patru mii de franci! Șoptea „Porcii!”, în timp ce înainta legănându-se grațios. Dacă ar fi pus mâna pe unul dintre ei, la capătul unei străzi, la adăpostul întunericii, i-ar fi sucit, într-adevăr, gâtul, fără nici un scrupul, cum făcea cu oră-tăniile țaranilor, în timpul marilor manevre.

Și își aducea aminte de ultimii lui doi ani în Africa, de felul în care îi jefuia pe arabi în zilele de serviciu militar petrecute într-un pichet în sud. Și un surâs crud și vesel îi înflori pe buze la amintirea unei escapade ce-i costase viața pe trei membri ai tribului Ouled-Alane², iar lui și camarazilor săi le adusesse douăzeci de găini, două oi, aur și, în același timp, le oferise prilejul să se prăpădească de răs șase luni după aceea.

Vinovații nu fuseseră aflați niciodată, de altfel, nici nu fuseseră căutați, arabul fiind considerat, un pic, prada firească a soldatului.

Altfel stăteau lucrurile la Paris. Nu puteai să-ți vezi nestingherit de furțișaguri, cu sabia scoasă și revolverul în mână, netulburat de justiția civilă, în libertate. I se treziseră toate instinctele unui subofițer slobod într-o țară cucerită. Ce păcat că nu a rămas acolo! Bineînțeles că îi regreta, cei doi ani petrecuți în deșert. Dar asta e, sperase că o să-i fie mai bine dacă se întoarce. Și acum!... Ah, da, frumoasă treabă, acum!

Își plimba limba prin gură, cu un ușor plescăit, ca pentru a constata cât de uscat îi era cerul gurii.

Mulțimea se scurgea pe lângă el, istovită și înceată, și o privea cu același gând: „Adunătură de nesimțiți; toată gloata asta e plină de bani ca o javră de purici”. Îmbrâncea trecătorii cu umerii

¹ Monedă de aur franceză.

² Trib din Algeria meridională.

și fluiera arii săltărețe. Domnii îmbrânciți întorceau capul bodegănind, femeile exclamau: „Ce animal!”

Trecu prin față pe la *Vaudeville* și se opri în dreptul lui *Café Americain*, întrebându-se dacă să nu se ducă să-și bea țapul, într-atât era de torturat de sete. Înainte de a se hotărî, aruncă o privire spre orologiile luminoase din mijlocul bulevardului, să vadă cât e ceasul. Știa ce-i poată pielea: de îndată ce se va vedea cu paharul plin în față, îl va da peste cap. Ce-o să facă apoi, după unsprezece?

Merse mai departe: „Mă duc până la Madeleine, își zise, și mă întorc domol, domol”.

Când ajunse în colț la *Place de l'Opéra*, se încrucișă cu un tânăr durduliu, al cărui chip îi era, întru câtva, cunoscut.

Se luă după el, răscolindu-și amintirile și repetând cu jumătate de glas: „Unde naiba l-am mai văzut eu pe tipul ăsta”.

Își storcea mintea fără să reușească să-și aducă aminte; apoi, fulgerător, printr-un ciudat capriciu al memoriei, același individ îi apără în fața ochilor, mai puțin durduliu, mai tânăr, purtând uniformă de husar. Strigă cu glas tare: „Ia te uită, Forestier!” și, lungind pasul, îl ajunse pe trecător și îl bătu pe umăr. Acesta se întoarce, se uită la el, după care îi zise din vârful buzelor:

— Ce doriți de la mine, domnule?

Duroy începu să râdă:

— Nu mă recunoști?

— Nu.

— Georges Duroy, din al șaselea de husari.

Forestier îi întinse amândouă mâinile:

— Ah! Bătrâne! Ce mai faci?

— Foarte bine, dar tu?

— Oh! Eu, nu prea grozav; închipuiește-ți că au început să mă cam lase plămâni; tușesc șase luni din douăsprezece, ca urmare a unei bronșite cu care m-am căptușit la Bougival, acum patru ani, cu puțin înainte de a mă întoarce la Paris.

— Nu s-ar zice! Pe cât ești de voinic, pari sănătos tun!

Atunci Forestier, luându-l de braț pe fostul lui camarad, începu să-i povestească de-a fir a păr despre toată boala lui: consultațiile

opiniile și recomandările medicilor, dificultatea de a le urma sfatul în situația sa. I se prescria să-și petreacă iarna în Sud; dar, putea să o facă? Era căsătorit și ziarist, avea o carieră frumoasă.

— Conduc politica la *Vie Française*. Mă ocup de senat la *Sahut* și, din când în când, cronici literare la *Planète*. Iată-mă! M-am ajuns!

Duroy, surprins, se uita la el. Era complet schimbat, se maturizase. Avea, acum, o alură, o ținută, un costum de om așezat, sigur de el, și o burtică de om care se hrănește bine. Pe vremuri era slab, deșirat și mlădios, cu capul în nori, șuetar, gălăgios și veșnic bine dispus. În trei ani, Parisul făcuse din el o cu totul altă persoană, acum era corpolent și sobru, cu tâmpile începând să-i încărunțească, deși n-avea mai mult de douăzeci și șapte de ani.

Forestier îl întrebă:

— Încotro?

Duroy îi răspunse:

— Nicăieri, dau o raită înainte de-a mă duce acasă.

— Ei bine, nu vrei să mă însoțești la *Vie Française* unde am niște corecturi de făcut? Pe urmă, mergem la o bere.

— Sunt al tău.

Și o porniră împreună, braț la braț, cu acea familiaritate neștirbită care se păstrează între colegii de școală și camarazii de regiment.

— Ce faci la Paris? îl întrebă Forestier.

Duroy ridică din umeri.

— Crăp de foame, pur și simplu. După ce am fost lăsat la vatră, am vrut să vin aici... să fac avere, sau, mai degrabă, să trăiesc la Paris, și iată că au trecut șase luni de când sunt funcționar la birourile căilor ferate ale Nordului, cu o mie cinci sute de franci pe an, nimic mai mult.

Forestier murmură:

— Drace, cam subțire.

— Te cred și eu. Dar, ce vrei să fac? Sunt singur, nu cunosc pe nimeni, nu am nici o recomandare. Nu de bunăvoință duc lipsă, ci de mijloace.

Camaradul lui îl măsură din cap în picioare, cu o privire expertă, ca unul care se pricepe la oameni, după care rosti pe un ton hotărât:

— Vezi tu, dragul meu, aici totul depinde de cât ești de înfipt. Un om care știe să se descurce ajunge mai repede ministru, decât șef de birou. Trebuie să te impui, și nu să ceri. Dar, cum naiba n-ai reușit altceva decât să te căpușești cu un post de angajat la Nord?

Duroy reluă:

— Am căutat peste tot, n-am găsit nimic. Dar, am ceva în vedere în momentul de față, mi se propune să intru ca maestru de călărie la manejul Pellerin. Acolo o să am, pe puțin, trei mii de franci.

Forestier se opri brusc:

— Să nu faci asta, e o prostie, chiar de-ai câștiga zece mii de franci. Îți închizi toate ușile, pentru totdeauna. În biroul tău, cel puțin, stai la cutie, nu te știe nimeni, poți să pleci dacă ești în stare să-ți croiești un drum. Dar, odată ajuns maestru de călărie, s-a terminat. E ca și cum ai fi șef de sală într-un local unde vine toată lumea bună. Când vei ajunge să dai lecții de călărie celor sus-puși, sau progeniturilor lor, aceștia nu te vor mai putea privi ca pe egalul lor.

Tăcu, căzu pe gânduri câteva secunde, după care întrebă:

— Ți-ai luat bacalaureatul.

— Nu. Am picat de două ori.

— Nu face nimic, din moment ce ai terminat liceul. Dacă ți se vorbește despre Cicero, ori Tiberiu, cam știi despre cine e vorba, nu-i așa?

— Da, cam știu.

— Bine, nimeni nu știe mai mult, în afară de vreo douăzeci de nătăfleți care nu sunt capabili să se descurce-n viață. Nu e greu să pari învățat, merge; totul e să nu te lași prins în flagrant delict de ignoranță. O sucești, o răsucești, ocolești piedica și le închizi gura celorlalți folosindu-te de un dicționar. Toți oamenii sunt proști ca noaptea și neștiutori ca oile.

Vorbea ca unul ce știe ce spune, și în vreme ce privea la mulțimea ce forfotea în jurul lor, pe buze îi flutura un zâmbet triumfător. Dar, brusc, îl înecă tusea și se opri, așteptând să se liniștească, apoi, pe un ton descurajat:

— Nu e sâcâitor să nu te poți descotorosi de bronșita asta? Și suntem în miezul verii. Oh! La iarnă o să mă duc să mă vindec la Menton. Asta e, n-am ce face, sănătatea înainte de toate.

Ajunseră pe bulevardul Poissonnière, în fața unei uși înalte de sticlă, ce avea lipit pe partea dinăuntru un ziar desfăcut. Trei inși se opriseră din drum și-l citeau.

Deasupra ușii, ardeau, ca o chemare, trei cuvinte caligrafiate cu litere mari de foc, de văpăile gazului de iluminat: *La Vie Française*. Iar trecătorii, scâlțați brusc de lumina pe care o aruncau aceste trei cuvinte strălucitoare, se vedeau, dintr-odată, deslușit și limpede, ca-n miezul zilei, după care, imediat, erau înghițiți din nou de întuneric.

Forestier împinse ușa:

— Intră, îl pofti el.

Duroy intră, urcă o scară luxoasă și murdară ce se vedea din stradă, ajunsese într-o anticameră în care doi băieți de birou îl salutară pe camaradul lui, după care se opri într-un soi de sală de așteptare, prăfuită și mizeră, tapetată cu o imitație de catifea de un verde gălbui, ciuruită de pete și roasă pe alocuri, ca și cum ar fi fost ronțăită de șoareci.

— Ia loc, îi spuse Forestier, mă întorc în cinci minute.

Și dispăru în spatele uneia dintre cele trei uși care dădeau în acel cabinet.

În încăpere plutea un miros ciudat, deosebit, de nedefinit, mirosul sălilor de redacție. Duroy nu se mișca, puțin intimidat și, mai ales, surprins. Din când în când, prin fața lui treceau oameni în fugă, intrând pe o ușă și ieșind pe cealaltă, înainte de a apuca să se uite mai bine la ei.

Erau, când băieții tineri, foarte tineri, ținând în mână o foaie de hârtie care, în goană, flutura; când zețari al căror halat de pânză mânjit cu cerneală lăsa să se vadă un guler de un alb imaculat și un pantalon de postav la fel ca al domnilor cu stare; și ei duceau cu grijă sulurile de hârtie tipărită, șpalturi proaspete, încă umede. Uneori, intra un domn mărunțel, îmbrăcat cu o eleganță prea căutată, cu talia prea strânsă de redingotă, pantalonii prea

strâmți, pantofii prea înguști și prea ascuțiți, vreun reporter aducând știrile de seară.

Mai soseau și alții, gravi, importanți, purtând jobene cu boruri plate, de parcă astfel s-ar fi deosebit de ceilalți oameni.

Forestier reapăru, la braț cu un domn înalt și slab, între treizeci și patruzeci de ani, în frac și cu cravată albă, foarte oacheș, cu vârfurile mustății răsucite și ascuțite, și care avea un aer insolent și mulțumit de sine.

Forestier îi spuse:

— Rămas bun, dragă maestre.

Celălalt îi strânse mâna:

— La revedere, dragul meu, și coborî scara, fluierând, cu bastonul sub braț.

Duroy întrebă:

— Cine e?

— Jacques Rival, știi tu, faimosul cronicar, duelgiul. Tocmai și-a făcut corecturile. Garin, Montel și el sunt primii trei cronicari, cei mai isteți și cei mai la ordinea zilei, pe care îi avem în momentul de față la Paris. Câștigă aici treizeci de mii de franci pe an pentru două articole pe săptămână.

Și, la plecare, se întâlniră cu un omuleț cu părul lung, gras, răpănos, care urca cu greu scările, gâfâind.

Forestier îl salută foarte ceremonios:

— Norbert de Varenne, zise el, poetul, cel care a scris *Sorii stinși*, încă unul plătit gras. Fiecare poveste pe care ne-o dă costă trei sute de franci, iar cele mai lungi n-au nici două sute de rân-uri. Dar, să intrăm la Napolitain, mor de sete.

De îndată ce se așezară la masă, Forestier strigă:

— Doi țapi, și îl înghiți pe al lui dintr-odată, pe nerăsuflăte, în vreme ce Duroy își sorbea berea înghițitură cu înghițitură, savurând-o și degustând-o ca pe ceva de preț și rar.

Fostul lui camarad de arme tăcea, părea să reflecteze, după care îl întrebă brusc:

— De ce n-ai încerca să faci gazetărie?

Celălalt îl privi surprins, apoi zise:

— Dar... vezi... n-am scris nimic, niciodată.

— Mofturi! Omul încearcă, începe. Eu aş putea să te folosesc trimiţându-te să-mi aduci informaţii, să faci demersuri, vizite. Pentru început, ai avea două sute cincizeci de franci pe lună şi trăsurile plătite. Vrei să vorbesc cu directorul?

— Mai întreb!

— Atunci, uite cum facem, vino la mine mâine, să cinăm împreună. Nu singuri, am nişte invitaţi, nu mulţi, doar vreo cinci, şase persoane: patronul, domnul Walter, cu soţia, Jacques Rival şi Norbert de Varenne pe care tocmai i-ai văzut, plus o prietenă a doamnei Forestier. E bine aşa?

Duroy jenat, făcea feţe, feţe. În cele din urmă, şopti:

— Treaba e... că n-am cu ce să mă îmbrac.

Forester rămase cu gura căscată.

— N-ai frac? Drace! De-aşa ceva nu te poţi lipsi, totuşi. Vezi tu, la Paris mai bine n-ai unde să dormi, decât să n-ai frac.

Apoi, dintr-odată, scotocindu-se în buzunarul de la vestă, scoase câteva monede de aur, alese doi ludovici, îi puse în faţa fostului său camarad şi, cu un ton cordial şi familiar, îi spuse:

— O să mi-i dai înapoi când o să poţi. Închiriază sau cumpără în rate, dând un aconto, straietele de care ai nevoie; în sfârşit, descarcă-te cum ştii, dar, vino la cină mâine, la şapte şi jumătate, strada Fontaine, numărul şaptesprezece.

Duroy, tulburat, luă banii, bolborosind:

— Eşti prea amabil, îţi mulţumesc mult, fii sigur că nu o să uit...

Celălalt îl întrerupse:

— Lasă, lasă. Mai luăm una, nu-i aşa? Şi strigă: Chelner, doi tapi!

Apoi, după ce băură, îl întrebă:

— Vrei să hoinărim un pic, cam un ceas?

— Cu plăcere.

Şi o porniră din nou, îndreptându-se spre Madeleine.

— Ce-am putea face? întrebă Forestier. Se pretinde că la Paris un gură-cască găseşte întotdeauna ceva de făcut; nu-i adevărat. Eu, când vreau să mă plimb seara, nu ştiu niciodată încotro s-o apuc. O plimbare prin pădure n-are nici un farmec, dacă nu eşti

cu o femeie şi nu întotdeauna ai una la îndemână; şantanul îi poate distra pe farmacistul meu şi pe nevastă-sa, dar nu pe mine. Atunci, ce poţi face? Nimic. Ar trebui să fie şi pe aici o grădină de vară, cum e parcul Monceau, deschisă noaptea, unde să poţi asculta o muzică de cea mai bună calitate, bând ceva rece sub copaci. N-ar fi un loc de amuzament, ci un loc de hoinăreală, şi intrarea s-ar plăti scump, pentru a atrage femeile frumoase. Ai putea să te plimbi pe alei presărate cu nisip, luminate electric, şi să te așezi oriunde vrei ca să ascuţi muzica mai de aproape, sau mai de departe. Aproape că am avut aşa ceva, pe vremuri, la Musard, dar cu un iz de cărciumă şi de mahala, cu prea multă topăială, nu îndeajuns de mare, nu îndeajuns de ferită, nu îndeajuns de întunecoasă. Ne-ar trebui o grădină foarte frumoasă, foarte vastă. Ar fi minunat. Încotro?

Duroy, pus să aleagă, nu ştia ce să spună; în sfârşit, se hotărî:

— N-am fost niciodată la *Folies-Bergère*. Mi-ar plăcea să dau o raită pe-acolo.

Forestier strigă: *La Folies-Bergère*? Drace! O să ne coacem ca-ntr-un cuptor! În sfârşit, aşa să fie, e mereu nostim acolo.

Şi se răsuciră pe călcâie, luând-o spre *rue de Faubourg-Montmartre*.

Faţada luminată a localului îşi împrăştia razele pe cele patru străzi ce se unesc în faţa ei. Un şir de birje aşteptau la ieşire.

Forestier se îndreptă spre intrare, Duroy îl opri:

— Am uitat să trecem pe la casă.

Celălalt îi răspunse plin de sine:

— Cu mine nu se plăteşte.

Când ajunse în dreptul celor trei controlori, aceştia îl salutară. Cel din mijloc dădu mâna cu el. Ziaristul întrebă:

— Aveţi o lojă bună?

— Bineînţeles, domnule Forestier.

Luă biletul ce i se întindea, împinse uşa capitonată, cu canaturile îmbrăcate în piele, şi ajunseră în sală.

Fumul de ţigară învăluia uşor, ca o ceaţă foarte fină, colţurile îndepărtate, scena şi cealaltă latură a teatrului. Şi, înălţându-se neconţinut, în şuviţe alburii, din toate ţigările şi din toate trabucurile